

УЗАГАЛЬНЕНА ТЕХНОЛОГІЯ ПОСТАНОВКИ І РОЗВ'ЯЗУВАННЯ ЗАДАЧ У ЦІЛІСНІЙ ДИДАКТИЧНІЙ СИСТЕМІ

А.І.ПАВЛЕНКО

Україна, м.Запоріжжя, Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

Перманентний розвиток поняття «педагогічна технологія» свідчить про відсутність його загальноприйнятого сучасного визначення. Це свідчить про те, що теорія і практика педагогічних технологій ще знаходиться на етапі розробки.

Спочатку більшість педагогів не розмежовували технології навчання і педагогічні та освітні технології. Перевага надавалася тим педагогічним технологіям, що стосувалися навчання, а сама технологія переважно зводилася до навчання за допомогою технічних та програмованих засобів. За В.О.Сластьоніним сьогодні педагогічну технологію потрібно розуміти як послідовну і взаємопов'язану систему дій педагога, спрямованих на розв'язання педагогічних задач, або як планомірне і послідовне втілення на практиці заздалегідь спроектованого педагогічного процесу [1].

Педагогічна технологія (від грецьк.: *techne* - мистецтво, майстерність, вміння; *logos* - слово, вчення) – сукупність педагогічних прийомів і методів впливу на розвиток, навчання і виховання учня засобами цілеспрямованої оптимізації освітнього процесу.

У 1970—1980-і роки сутність педагогічної технології розпочали пов'язувати її із способом управління системно побудованим педагогічним процесом.

Саме процесуальний аспект найбільш близько визначає поняття «педагогічна технологія» у цілісному і системному відтворенні елементів педагогічного процесу як у діяльності вчителя так і учня (зокрема технологія цілепокладання як складова частина технології повного засвоєння, узагальнена технологія постановки і розв'язування проблем, навчально-пізнавальних задач).

На відміну від методу навчання технологія може бути точно описана і алгоритмізована. Характерними ознаками технології є системність (системність організації діяльності і мислення); відтворюваність іншими суб'єктами навчання; результативність стосовно поставлених цілей; гнучкість у належному реагуванні на можливі різні варіанти виникаючих педагогічних ситуацій.

Якщо педагогічна діяльність вчителя в розглядуваній технології визначається умовами реалізації дидактичного циклу, то навчально-пізнавальна діяльність учня –

циклом квазінаукового пізнавального циклу: 1) проблемна ситуація у навчанні чи з практики; 2) чітке розуміння суті проблеми, її *формулювання* з розмежуванням відомого і невідомого (постановка задачі); 3) опрацювання гіпотези на основі вихідних фактів; 4) підтвердження, доведення гіпотези різними способами, індивідуальною або відомою визнаною практикою, перехід гіпотези в теорію підтвердженням відомим застосуванням теорії, експериментом, новими фактами і т.д.).

Якщо поняття «методика» відображає процедуру використання комплексу методів і прийомів навчання і виховання безвідносно до діяча, що їх реалізує, то педагогічна технологія враховує ефективне залучення до процедури особистості кваліфікованого педагога-майстра, у всіх їх різноманітних проявах. Будь-яка педагогічна задача ефективно може бути розв'язана тільки за допомогою адекватної педагогічної технології.

З іншої сторони, педагогічна технологія на відміну від методики повинна розглядати розробку змісту і способів організації діяльності самих вихованців [там само].

Таким чином, педагогічна технологія у широкому розумінні за своєю сутністю є цілісним педагогічним проектом вчителя, що враховує і охоплює діяльність усіх реальних суб'єктів педагогічної системи: від діагностичного цілеутворення, об'єктивного контролю вчителем якості педагогічного процесу, до спочатку спільного, а потім у кінцевому рахунку, і самостійного цілеутворення в учінні та рефлексії учнем якості особистісних освітніх результатів.

Так само дидактична технологія є дидактичним проектом вчителя, що цілісно охоплює діяльність суб'єктів дидактичної системи і включає в себе дидактичні задачі (проекти) вчителя і навчально-пізнавальні задачі для учнів.

У підготовці творчої особистості вчителя як в університеті, так і системі післядипломної педагогічної освіти необхідно забезпечити поступовий перехід від традиційного розгляду «методики» до її якісного розширення у дидактичній системі: засвоєння педагогічних і дидактичних технологій. Особливе значення при цьому має системний розгляд узагальненої педагогічної технології постановки і розв'язування задач (педагогічних, виховних, дидактичних у діяльності вчителя, навчальних в учінні учня).

Значний науковий і практичний інтерес, розвиток психолого-педагогічних і дидактичних засад задачного підходу та широка практика використання навчальних задач, привели до виникнення окремих галузей науки про навчальні задачі і задачі в

цілому – раціології, проблемології та методики складання (постановки) і розв’язування задач.

Задачний підхід є нині дуже важливим у змістовному і процесуальному вивченні математики, фізики, дисциплін природничо-наукового циклу, та провідним у відповідному змісті зовнішнього незалежного оцінювання. Задачний підхід сьогодні активно використовується і при вивченні мов, текстів, історії, педагогіки, інформатики та інших як загальних, так і спеціальних дисциплін. Осмислення змістового наповнення задачного підходу і відповідної технології його реалізації на сьогодні зазнає змін.

Задачний підхід і відповідна освітня технологія на сучасному етапі є інноваційними у реформуванні освіти, що набувають нових форм в умовах переходу до особистісно-орієнтованого навчання.

Така реалізація задачного підходу є характерною і визнаною для цілісного педагогічного процесу. Розглядаючи процедуру розв’язку педагогічної задачі, В.О.Сластьонін виходить з того, що її мета досягається в результаті розв’язування окремих пізнавальних і практичних задач. Ці окремі задачі є етапами розв’язування педагогічної задачі в цілому [1]: постановка педагогічної задачі на основі аналізу ситуації і конкретних умов; конструювання способу педагогічної взаємодії (впливу); процес розв’язку педагогічної задачі; аналіз результатів розв’язку педагогічної задачі.

У цілісному дидактичному процесі, що включає в себе і етап творчої діяльності, на нашу думку, таку ж саму роль повинні відігравати навчально-пізнавальні задачі (у навчанні вчителем і учінні учня): постановка навчальної задачі (проект як вчителя, так і учня) на основі аналізу навчальної чи практичної ситуації і конкретних умов; аналіз і пошук моделей розв’язку; процес розв’язку задачі; аналіз результатів розв’язку навчальної задачі.

Сьогодні є підстави для визнання задачного підходу на сучасному етапі його розвитку технологічною основою не лише цілісного педагогічного [1], а й цілісного дидактичного процесу у навчанні і учінні.

Системність організації діяльності і мислення в задачній технології, відтворюваність іншими суб’єктами навчання, результативність стосовно поставлених цілей, *поступальне охоплення* задачною технологією широкого кола шкільних навчальних предметів, що відбувається за останні чверть століття (від традиційного і поглибленого: математики, фізики, астрономії, хімії до біології, географії, історії, мови та ін.) та *якісний розвиток* діапазону дії (від традиційного розв’язування поставлених вчителем задач до інтегрованого складання і розв’язування, взаємодії з проектною

технологією, компетентнісною спрямованістю), ще раз доводить *узагальнений характер задачної дидактичної технології*.

Пізнавальний процес вчителя в узагальненій технології постановки і розв'язування навчальних задач спрямований на вивчення, діагностику особистісних можливостей та освітніх досягнень і результатів учня, *навчальне пізнання* учня – на навчальні ситуації, задачі, а їх об'єднання відбувається у співтворчості – під час спільної постановки і розв'язування творчих задач і проектів.

Задачний підхід, збагачений сучасними теоретичними розвідками в умовах технологізації навчання і переходу на компетентнісні засади зараз знаходить свій розвиток в *узагальненій задачній технології навчання*.

На сучасному етапі задачний підхід у дидактиці може виступати у формуванні понять, знань, умінь та навичок спеціальною системою навчальних ситуацій, проблем, на основі цілісної послідовності поставлених як вчителем так і учнем навчально-пізнавальних задач, та подальшого їх розв'язування.

Проведений аналіз показує, що технологія постановки і розв'язування творчих навчальних задач має особистісно-орієнтований характер. Одна і та ж навчальна задача у процесі її розв'язування може бути творчою для одного учня і рутинною – для другого, і незрозумілою (у разі відмови від розв'язування) – для третього.

Звідси треба зробити важливий висновок про імовірнісний характер досягнення дидактичної мети під час застосування задачної технології розвитку творчих здібностей учнів та надзвичайну складність педагогічного керування таким розвитком. Створюючи необхідні умови для розвитку творчих здібностей учнів, вчитель, як і для технології проблемного навчання, не має гарантій для його досягнення у випадку конкретної навчальної задачі чи завдання. Ось чому розв'язування творчих навчальних задач на уроці завжди було ознакою високої педагогічної майстерності педагога.

Постановка (складання, проектування) і розв'язування педагогічних (вчителем) і навчально-пізнавальних задач учнями служать технологічною основою цілісного як педагогічного, так і навчально-пізнавального процесів.

Література

1. Педагогика: Учебн. пособие для студентов пед. учебных заведений / В.А.Сластенин, И.Ф.Исаев, А.И.Мищенко, Е.Н.Шиянов. — М.: Школа-Пресс, 1997. — 512 с.
2. Сластенин В.А., Мищенко А.И. Целостный педагогический процесс как объект профессиональной деятельности учителя. — М.: Прометей, 1997. - 201 с.
3. Павленко А., Піскунова І. Педагогічні задачі у вимірі творчості // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки, Київ-Запоріжжя, 1999. — С.65-69.